

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Ihmisoikeusliitto ei kannata kotoutumislain korvausten alentamista.

Kotoutumislain korvausaikojen lyhentäminen saattaa vähentää kuntien halukkuutta tarjota pakolaisille ja turvapaikanhakijoille kuntapaikkoja, mikä vaikuttaisi suoraan erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ja eniten palveluita tarvitsevien kansainvälistä suojelua saavien maahanmuuttajien palveluihin ja kotoutumiseen.

Tämän lisäksi korvausaikojen ja näin ollen kuntien saamien korvausten väheneminen voi vaikuttaa kotoutumista tukevien palveluiden laatuun ja määrään. Kotoutuminen maahan, jossa on vieras kieli ja kulttuuri, vaati myös aikaa, vaikka palvelujen tarjonta olisikin riittävää. Ajan tarve uuteen yhteiskuntaan kotoutuessa korostuu etenkin pakolaistaustaisilla kotoutujilla. Mikäli kotoutuja ei saa alkuvaiheessa tarvitsemiaan palveluita kielellisten taitojensa ja työmarkkinoilla tarvittavien taitojen kehittämiseen, on vaarana yhteiskunnasta syrjäytyminen ja osallisuuden heikkeneminen. Mikäli alkuvaiheen kotoutumista edistävät palvelut kestoensa ja saavutettavuutensa puolesta eivät tarjoa mahdollisuutta kehittää riittävää kielitaitoa ja osaamista, esitetyt lakimuutokset vaikuttavat suorasti maahanmuuttaneiden myöhempään kykyyn osallistua yhteiskuntaan.

Hallituksen esitys on ristiriidassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kanssa. Hallituksen esityksessä todetaan, että esityksen muutoksilla voi olla kielteisiä vaikutuksia lapsiin. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lainsäädäntöhankeissa, jotka koskevat lapsia, on otettava huomioon lapsen etu. Lapsen edun tulee olla kaikessa lapsia koskevassa lainsäädännössä ensisijainen harkintaperuste.

Suomi on saanut toukokuussa 2023 uudet suositukset lapsen oikeuksien toteutumiseen YK:n lapsen oikeuksien komitealta. Komitea huomioi suosituksissaan lapsiryhmiä, joiden oikeuksien toteutuminen vaatii kiireellisiä toimenpiteitä. Yksi näistä ryhmistä ovat maahanmuuttajalapsat. Suomi on saanut komitealta vaatimuksen varmistaa näiden lapsiryhmien oikeuksien toteutumisen. Yksi komitean edellytyksistä käsittelee Suomen maahanmuuttoa koskevaa päätöksentekoa. Sen mukaan kaikessa maahanmuuttoa koskevassa päätöksenteossa tulee ottaa huomioon lapsen oikeuksien toteutuminen. Tämä koskee erityisesti yksin alaikäisenä maahan tulleita lapsia.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauksekustannuksesta (32 a §)

Ihmisoikeusliitto ei kannata hallituksen esitystä asettaa sakkomaksuja tulkkipalveluiden käyttäjälle käyttämättä jääneistä tulkkiajoista.

Maahanmuuttaneista etenkin pakolaistaustaiset henkilöt voidaan katsoa suomalaisessa yhteiskunnassa haavoittuvassa asemassa oleviksi, usein suomalaiseen työelämään ja viranomaiskseen ymmärtämiseen vaadittavan kielitaidon puutteen vuoksi. Maahanmuuttaneen henkilön oikeusturvan ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että henkilölle voidaan tarjota palvelua kielellä, jolla hän riittävällä tasolla ymmärtää esimerkiksi häntä koskevien päätösten sisällön ja niiden vaikutukset elämäänsä. Useat tulkkipalveluita käyttävät henkilöt ovat taloudellisesti heikossa asemassa.

Sakkomaksujen ei voida ajatella tuovan merkittävää säästöä valtion talouteen lisääntyvien hallinnollisten kulujen vuoksi. Sen sijaan maksujen asettaminen voi heikentää jo valmiiksi heikossa taloudellisessa asemassa olevien henkilöiden toimeentuloa. Se kohdistuu henkilöihin, joiden elämäntilanne voi olla jo valmiiksi erittäin kuormittunut. Heillä voi olla lisäksi kotoutumiseen ja pakolaisuuteen liittyviä stressitekijöitä.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Ihmisoikeusliitto ei kannata esitystä ilman huoltajaa maahan tulleen nuoren tuen ikärajan laskemisesta.

Kuten hallituksen esityksessä todetaan, ikäraja nostettiin 25 ikävuoteen vuonna 2021. Edelleen esityksessä todetaan, ettei tämän muutoksen vaikutuksista voida tehdä johtopäätöksiä, koska lainsäädännön muutos ei ole ehtinyt vaikuttamaan edes yhteen ikäluokkaan. Muutosta on perusteltu yhdenvertaisuudella lastensuojelulain suhteen. Kuitenkin voidaan katsoa, että yksin alaikäisenä maahan muuttaneet ovat merkittävästi heikommassa asemassa suhteessa Suomessa syntyneisiin lastensuojelunuuoriin, koska heillä on merkittävästi heikommat sosiaaliset verkostot Suomessa. Tämän lisäksi heidän yhteiskuntaan kiinnittymistään vaikeuttaa pakolaisuuteen liittyvät tekijät ja uuden kielen ja kulttuurin omaksuminen. Ikärajan laskeminen hankaloittaa entisestään nuorten mahdollisuuksia hankkia koulutusta, kehittää kielitaitoa ja kiinnittyä työmarkkinoille. Tällä hetkellä pakolaisnuorten jälkihuoltoa tuottavat palveluntarjoajat voivat käyttää asiakkaan kanssa harkintaa palvelun keston suhteen. Esimerkiksi ne nuoret, jotka eivät koe tarvitsevansa ylimääräistä tukea kotoutumisensa tueksi, voivat lopettaa palvelun ennen 25-vuoden ikärajaa. Lakimuutos tekisi kaikista eniten tukea tarvitsevien henkilöiden tuen saamisesta huomattavasti hankalampaa.

Esityksessä todetaan, että aikuistumistuen lyhentämisen jälkeen tulee silti huolehtia tarpeellisten sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä mielenterveyspalveluiden saatavuudesta näille nuorille. Tämä merkitsee erityistä tukea tarvitsevan ryhmän siirtämistä heille räätälöidyistä palveluista yleisten hankalammin saavutettavien palveluiden piiriin. Tämä asettaa tukea tarvitsevat nuoret epävarmaan asemaan palveluiden saatavuuden kannalta ja pahimmassa tapauksessa jättää heidät kokonaan vaille tukea.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

-

Muut huomiot

Ihmisoikeusliitto katsoo, että mikäli alkuvaiheen kotoutumista edistävät palvelut kestoja ja saavutettavuutensa puolesta eivät tarjoa mahdollisuutta kehittää yhteiskuntaan osallistumisen kannalta olennaista kielitaitoa ja osaamista, esitetyt lakimuutokset vaikuttavat suorasti maahanmuuttaneiden myöhempään kykyyn osallistua yhteiskuntaan. Tämän lisäksi Ihmisoikeusliitto katsoo, että lakiesitykseen toteutettu vaikutusarviointi on riittämätön. Vaikutusarviointi painottuu käsittelemään taloudellisia ja hallinnollisia vaikutuksia ja sen arvio ihmisoikeusvaikutuksista on riittämätön. Lähtökohtana kuitenkin olisi, että lakimuutoksia tehdessä toteutetaan kattava vaikutusarviointi perus- ja ihmisoikeuksien osalta.

Tuunanen Kalle
Ihmisoikeusliitto